

De *AVEVELL & AHOEHOETL*, seu *Tympano aquo*,
Abiete Mexicana. Cap. LXVI.

Abies Mexicana I. Maxima.

II. Media.

III. Minor.

III. Minima.

NON ob aliud appellata est hæc arbor à Mexicenisibus *Auevell*, & *Ahoehoetl*, quam quod iuxta fluminum ripas, ac aquarum fluenta nasci solet, & ex ea Indi tympana, quæ *Uueel*, & *Teponaxeli* vocant, conluecant parare. etsi alij dicant non ob id, sed quia iuxta aquas ab aere tacta, edat fragorem id nomen sortitam; præcipue cum tympana potius ex materia *Tlacuilolcuahuil*, & *Capolinquahuil* fabricantur. Hispani, qui ad has oras transfretarunt, & Sabinam, & Cedrum ob materiei rubrum colorem vocant, at neque Sabinæ, neque Cedri species est vlla, sed in Abietum genus citra dubium referenda. nam præter fructum omnemq. faciem, quæ nostræ penitus fauent sententiæ, materies vt diximus, mollis, ac lenta est, corruptioniq. & vitio abunde obnoxia, maxime si terræ defigatur, cum cedrina dicatur esse immortalis, intra aquas namque integra diutius perseverat. quo factum est, vt consueverint Mexicenses Heroes, atq. Reges, eam veluti basim, & fundamentum, ædibus quas sibi circa hanc paludem fabricant, subijcere. Demum Micuachanenses *Penlamum* vocant. Sunt autem quatuor, quo adhuc intellexerim, huius arboris differentia, inter se magnitudine colore, & fructu distantes. Quædam siquidem illarum altissimas Pinus longitudine, atque amplitudine superant, & candidæ esse reperiuntur, earumq. nonnullæ quatuor & viginti, aut amplius pedes crassitudine æquant. Aliæ, quarum materia quoque candens est, & rubrum cor, sine medulla, his cedunt magnitudine, & nuces Pineas resina refertas producunt, sed quæ vulgares Oleas minime magnitudine vincant, quas pietas libuit exhibere, quoniam in his cæterarum omnium formas ostendisse, atque expressisse sat fuit. Aliæ his quoque inferiores spectantur, sed rubra materis, & orbiculatiore coma. Postremæ & quæ omnium minimæ sunt, vix malos Medicas vulgares vincunt magnitudine, quibus materies rubra est, & candens medulla. Cortice omnes teguntur rubeo; foliaq. ferunt Abietina, etsi minora, & exiliora. Ex omnibusq. resina, si non sponte, at flammis liquata fluit. forma esset eadem quæ nostrati Abieti, ni folia, vt diximus, tenuiora, rami depressiores, & fastigia acuminatiora assurgerent; assulæ in vasa fictilia coniectæ, operæque, igne suppositi, o resinam effundunt. sed neque ea sponte manat, aut quidquam simili

vocato

vocato oleo, quod ebullantibus vesicis, circa stipites Abietum Indicarum. (quas tamen à nostratibus ne digitum larum discedere quorundam sententia est) erumpere conlueuit, stillant. Quibusuis regionibus proueniunt, atque ita facile possent transferri ad Hispanos, si circa fluenta, stagnantesuè, aut lentè fluentes aquas, vliginosauè loca, semine, talea, aut viua radice fererentur. etsi omnium minima longè ab aquis, & nasci, & feruari solet. Toto anno proueniunt, totoq. anno resina ab eis euocatur, sed nullo tempore aut loco inueniuntur florere. Ergo sapor huius arboris de qua fit nobis sermo, acris, adstringensq. percipitur, non sine quadam amaritudine, & odoris suauitate. temperies calens est, sicca ordine tertio: nam & resina eius Abietina longè acrior, & calidior est, & viribus, vt diximus, vehementior. Cortex vltus adstringit, sanat ambusta, desquamatamq. & exesam cutem, cum lithargyrio, & poline Thuris vlcera curat, ac cicatrice obducit, exceptus cerato myrtino. tufus cum atramento sutorio serpentina vlcera cohibet. Fœtus, ac secundas suffitu trahit, ventrem adstringit, & vrinam euocat. Folia tusa, atque illita crurum scabiei, tumoribusq. medentur. molliunt inflammationes, & ab eis tumentur vulnera, dentium dolores prohibent, si eis colluantur ex aceto. vanos, & citra vllam rationem obortos tumores pellunt. sex obolorum pondere ex mulla epota conferunt hepaticis. fructus, tedaq. idem præstant. Resina huius arboris acerrima est, vehementissimi odoris, & quarto ordine calefaciens. dolores ortos è frigore sanat. morbo articulari è frigida causa profecto mirabili celeritate medetur. flatum discutit. dissipat pituita ortos tumores. laxat neruos, qui ab humoribus crassis sunt distincti, & resolutos purgat, atque roborat. Denique eis omnibus prodesse solet, quibus curandis cætera mitiora medicamenta frustra sunt tentata, aut parum profecerunt.

Resinam Abietis etiam commendat Monardes. cap. 10.

De *BITONCO*. Cap. LXVII.

ARBVSCVLA est *Bitoncus* vlnam vnicam longa, stipite firmo, in tus candenti, & virenti, subfuscoq. circa exteriora, folijs ternis, sed eo quod medium est acuminato impensius, ac hastarum mucronibus simili, alijs verò binis, minoribus, & orbiculatiorebus. Nascitur in Philippicis Sinis. radix alba est, rubaque (de qua suo loco) odora, & calida, siccaq. natura. constat ordine tertio, aliquantisper amara, odoraq. & acri. membra laxa, corroborat, & ventriculum, ac caput firmat. radice tantum est in medicina vltus, quæ licet adstrictionem nonnullam præferat, moderatè tamen vacuat, citraq. noxam & anxietatem vllam, ita vt quam egregium sit, & magnopere commendatum alexipharmacum. inter pharmaca quæ vocant benedicta, possit meritisimè collocari, atque recenseri.

Resina Abiet. Mex.

De TZOPILOTLZONTE COMATL, seu Capite
Aure. Cap. LXVIII.

TZOPILOTLZONTE COMATL, seu *Tzopilotl*, arbor est magna, folia ferens longa & angusta, fructum magnum & oblongum, nucleos quosdam planos includentem, amarus, pectori amicos, ac referentes amygdalarum amararum saporem; etsi demum Moschi odorem relinquunt, & ingratum saporem. Prouenit *Hoitzoci* vbique, sed præcipuè in collibus; nuclei calidi sunt ordine ferè tertio, & oleagino quodam liquore, atque emolliente manantes. demum vires olei amygdalarum amararum videntur referre; atque ita tumores præter naturam discutunt. tussi medentur, emolliunt pectus. infusi naribus caput expurgant, & vlcibus conferunt. quino-
leum expressum huiusce fructus, faciem fæminarum emollit atque extergit.

De QUAMOCHITL, seu arbore fructus crepitantis III.
Maizis similis. Cap. LXIX.

SPINIFERA arbor est *Quamochitl*, folia mali Puniceæ ferens, paulò tamen obtusioris cuspidis, & capitula in postremis viticulis Epithymo similia, maiora tamen, ac siliquas è purpureo rubescentes, referas nigricanti semine, quod licet edule sit, & grati saporis, halitum tamen inficit, insuauemque conciliat odorem. Nascitur in calidis regionibus, qualis est *Cuaauhchinancensis* quibusq. locis. cortex radicis frigida & adstringenti natura constat, dysenterias, aliosq. fluxus cohibet. folia cum sale ac Siliquastro medentur satietati, cum folijs verò Palmarum abortum coercent. succus seminis instillatus naribus, humores aquosos à capite affatim trahit. Idem præstat puluis, efficacius. cum Ruta, adeo vt vermes vlcerum internorum pertrahat.

De CACALOXOCHITL, seu flore Corvino.
Cap. LXX.

ARBOR est *Cacaloxochitl* medioeris magnitudinis, folijs mali Medicæ, longè tamen amplioribus, ac frequentibus, à dorso in latera venis discurrentibus. fructus sunt siliquæ permagnæ & fulvæ. flores magni, pulchriq. & suavis odoris, quorum magnus est vsus. Floridis namque adhibentur manipulis, torquibus, atque corollis, quæ Indis sunt frequentissima, & tam magno in pretio habita, vt neminem quem reuerentur, his in primis non oblaris, soleant adire, aut salutare. lacte manat, frige facit, cõglutinatur, atq. imposita pectoris dolori medetur orto à calore. medulla eius duarum drachmarum pondere deuorata, emundat ventriculum, & intestina. Plurà sunt harum arborum genera, floribus tantù distincta. Sunt enim quæ flores ferant Coccineos, vocenturq. *Tlapaltic Calaxochitl*. sunt quæ candentes, dicunturq. *Ticaxochitl*. nec defunt aliæ, quæ è varijs colorum differentijs, varia sortiantur nomina, velut *Tlauhquechulxochitl*,
Hoiloyxtil

Tlapaltic
Cacalaxo-
chitl.
Ticaxo-
chitl.
Tlauhque-
chulxo-
chitl.

Hoiloyxtil ayoteçli, & si quæ sunt huiusmodi aliæ, quæ omnes in regionibus multis huius nouæ Hispaniæ offenduntur. Sunt qui species has omnes *Cacaloxo-*
chitl vocare soleant, asserantq. corticem earum cum cortice *Nanexin*, in puluerem redactum deuoratumq. atque ius decocti bibitum, enixas magnopere corroborare, atque firmare, quod tamen videtur absurdissimum.

De CAPOLIN, seu Ceraso dulci Indica. Cap. LXXI.

ARBOR est *Capolin* medioeris magnitudinis, folijs Amygdali, aut *Cerasi nostratis*, minutim serratis, floribus racematim dependentibus, ex quibus acini fiunt cerasis nostris, forma, colore, magnitudine, ossibus, nucleis, nec non & sapore, (nisi is mororù Bati quadantenus esset) omnino similis, quo fit vt existimem, arbo rem hanc in Cerasorum genera referendam. etsi sint quibus videatur ad Lotorum differentias pertinere. Acidi paulisper fructus sunt, & adstringentes. etsi iam tempestiuus, & exquisitam maturitatem assecuti, dulces euadunt, & magnam austeritatis partem amittunt. gustui sunt grati adeo, vt ex quorundam non parum sagacis palari sententia, nostris cerasis non videantur inferiores. temperatè calida, siccaque, & nonnihil adstringenti natura constant. Fit ex eis panis potioq. in-
annonæ & vini caritate. nutrimentum.

præstant melancholicum, & cordi quadantenus inimicum, dentes inficiunt nigro colore si quis eis diutius assuescat, sed qui si cura adsit, possit facillè extergi, ac dentificijs emundari. & tamen non defunt qui cæteris horarijs fructibus etiam vetusti Orbis audeant eos anteponere. Vere floret hæc arbor, fertq. per vniuersam pene ætatem fructum. temperato cælo gaudet, quale est Mexicanum, vbi hæc arbores, in hortis campestribusq. locis, & humana diligentia & suapte natura proueniunt. Ius decocti corticis eius insolutum quindecim integros dies, ac deuoratum drachmæ vnius pondere, dysentericos curat. puluis verò eiusdem, argemata discutit, visum clarificat, oculorum inflammationibus opitulatur, ac linguam præ vehementi ardore arefcentem lenit. quod etiam germinum liquor, aut succus præstare solet.

Bacca colore flauo depicta sunt.

De CALAMAIIO. Cap. LXXII.

Calama-
ium I.Calama-
ium II.

ARBVSCVLAE genus est *Calamaium* duas differentias complexum. Prioris radix colore est extra fusco, intra verò rubescenti, binum digitorum crassitudine, & pingui cortice tecta, initio insipida, deinde verò modicum ostendente calorem. Alterius radice color est arenis arundinis, extra intraque sapore, & colore ligni, quod luteum est. folia vtriusque laurinis similia sunt, sed valde aspera, vtriusque etiam radice ramenta ex aqua resoluta, & emplastri modo applicata, tumores præter naturam discutunt, aut maturant, exterguntque, apertos carne implent, & ad cicatricem perducunt. Curant hæmorrhoidum omne genus in oleum iuglandium Indicarum coniecta, illitaque post tertium diem calentia adhuc, nec ante adhibita, quam earumdem radicum suffiantur vapore. Exultant Philippicarum insularum sabulosis locis, & mari propinquis.

De COCO QVAUHITL *vaxacensi* Arbore Cardiaca.
Cap. LXXIII.

ARBOR est *Cocus Quahuil* leguminis folia ferens, & circa eorum exortum exiles stulos, ac rubescens succum. frigida, siccaque constat natura. syncopi, & lassitudini dicitur conferre succus sententiæ deoratus mensura, semel aut bis singulis quibusque diebus.

De COCONAM. Cap. LXXIV.

ARBOR est *Coconam* stipite fusco, candidis tamen punctis distincto, folijs Senæ minoribus, floribus in muscarij modum albis, & rubescens ex albo. folia tusa, ac resinæ permixta; tineæ, ac lichenibus medentur imposita. Hæc amara sunt & adstringentia, secundoque exiccant & calefaciunt ordine. Nascitur in iugis *Tztoluce*. Planta insignis est ob duo morborum genera ferè insanabilia, quibus dicitur mederi.

De ENGVAMBA.

Cap. LXXV.

ARBOR est *Engvamba* mediocris suburneo cortice vestita, sed luteo, & rubescens. ligno fusco, & pallidescens medulla. folijs oblongis, & sinuosis, quorum nerui quoque e pallido purpalescunt, infernaque sunt valde subalbescencia. floribus in corymbi formam dependentibus, qui candescunt e viridi fructu acinoso nigroque. ex quo oleum exprimitur pallens, tumoribusque præter naturam discutendis, & persanandis viceribus mire utile. Nascitur in saxosis locis *Vruape* provincie *Micbuacanensis*.

Oleum
Engvam-
bae.De TEPEZQUIXOCHITL, seu TZQUIXOCHITL
montana. Cap. LXXVI.

ARBOR est magna *Tepezquixochitl* folijs *Tzquixochitl*, sed maioribus, floribus candidis, calicibus hirsutis contentis, ac in magna muscaria, compositis, odoris tamen expertibus, *Tzquixochitl* quoque florum forma similibus. frigida natura, siccaque, & adstringenti constat, & sapore paulisper dulci. cortex tritus dolorem ardoremque gingivarum tollit, easque ipsas tumentes residere cogit. dentes firmat commanfus. & deoratus duarum drachmarum pondere, alui sistit defluxiones. Nascitur *Cocolani*, & *Chietle* calidis regionibus.

De YHVIXOCHITL, seu flore pennas auium referente.
Cap. LXXVII.

ARBOR est magna *Yhuixochitl*, folijs oblongis, incuruis, quibus per interualla prodeuntibus, ac illis *Pinahuizli* non dissimilibus, flore rubeo, pennis auium simili, vnde nomen. Sunt & alia huius *Yhuixochitl* arboris genera, quorum alterum flores fert candentes, alterum verò albescens ex viridi, cætera similia. Aiunt Indi, eum, qui ferat secum eius arboris ramum, gratum fieri & amabilem cunctis cum quibus inierit consuetudinem, gratiamque apud Heroes, ac Reges aucupari, obtinere. quidquid petierit ab eis, quod ad temperiem spectat, folia frigida & adstringentia sunt. febres

extinguunt, inhihentque fluxus. floret vere primo, ac calidis humidisque locis prouenit.

De *YTZIPEREQVA* Lawro Michuacanensi. Cap. LXXVIII.

ARBOR est *Ytziperiqua* Persico paulò maior, modicam effundens umbram, folijs Limonis, crassioribus ac minoribus, odoratoribus, ac gustu magis iucundis quam sint laurina; semine Coriandro simili, sed paulò maiore, primò viridi, ac demum nigro. Arbor est fortassis in Lauri species referenda. Nascitur in frigidis *Tancitari* prouinciæ *Michuacanensis*, adeoque in ipsius cœnobij viridario. Folia epota ex aqua duarum drachmarum pondere diarrhœas sistunt, illira verò dolores tollunt. tulsiq. dicuntur mederi seu ipsa per se sumantur, siue carnis incocta iure epoto, ferunt opem. sunt enim calida ordine tertio, & impensè adstringentia.

De *TETLATIA*, seu vrenti arbore. Cap. LXXIX.

T*ETLATIA* arbor, ab Haitinis *Guao* dicta, est arbor magna, folijs mali Medicæ, fuluis, hirsutisque, & minimè deciduis, pinguis, molli-
libus, & è viridi in squalidum colorem tendentibus, insignibusq. interuenijs multis, luteis aut flammeis, fructu virenti, Vnedonis forma, & magnitudine. Lac vrentis est naturæ, quo fit vt iumentis ad eam arborem sese conficitibus, atque scalpentibus fluant pili, aut si eidem accubant. quin homines aliaue animalia sub illius umbra somnum captantia, incidunt in pilorum defluuium. lac attracta membra exulcerat, tanta est vis huius Mali, quodq. magis mirere, cortex huius arboris frigidus est, & siccus, nulliusvè calor. & ius decocti eius non modo citra noxam vllam epotatur, sed articulorum soluit dolores, & medetur scabiei bibitum aut illitum, ac diarrhœas, vt quidam Indi medici asserunt, coërcet. quin lac prædictum, lepram, ophiassim, impetiginem, cæterasq. cutis infectiones, si prudenter adhibeatur, exiccat, vlçeraq. insanabilia curat. Sunt qui affirmant, corticem duarum drachmarum pondere redactum in puluerem, ac deuoratum, aluum laxare. quod qui fieri possit non est facile iudicare si diarrhœas cohibet, nisi compressione quadam vacuet. aut omnino exuceus adstringat. Nascitur in frigidis montosisq. locis *Tepoztlani*, & calidiora non refugit.

Vix Nerium forte Apocyno congener.

De *TLATZCAN*. Cupresso fusa. Cap. LXXX.

VOCANT Mexicani *Tlatzcan*, seu materiam fragilem, & vitream, eam arborem, quam Latini antiquiores, & inter eos Plinius, Cupressum fusam vocare consueuerunt. hanc ergo insignem arborum memoratam à grauissimis auctoribus à nullò autem quem nouerim in nostro orbe visam, descri-

describendam statui, tum qua dictum est ratione, tum quod apud hanc nouam Hispaniam, cuius plantas periclitamur, & describimus, est valde familiaris; & frequens quibusq. locis; sed præcipuè temperatis, & ad frigus atinentibus feritur viuiradice. Seminavit has arbores, & diligenter curauit excolendas, habendasq. in delicijs *Cuitla Hoatzin Izapalape* Regulus. Ergo eadem ei forma, quæ vulgari Cupresso inest, sed patulis ramis, & diffusis ad latera, & ad inferiora pene prospectantibus, vnde nomen. eadem etiam natura, sed materies odorator, neque intestinis inuulior operibus. Amat montium cacumina. & accliuia eorundem loca, iugaque, & excellos colles, iucunda prospectus amœnitate exornat. fructum fert toto anno vulgaris Cupressi, sed paruum, & Ponticis nucibus, quas auellanas quoque vocant, parem. ius decocti, bibitum rigores febrium sedat; ac febres ipsas puluis ex aqua epotus. cæteri verò vsus & facultates, sunt quæ cæterarum congenerum arborum.

Thuye suæ arboris vitæ descriptionem habes tum apud *Clusium* tum apud alios auctores.

De *XV MATL*, seu *Sambuco*. Cap. LXXXI.

S*AMBV CVS* nostras, est *Xumatl* vocata Mexicanis, quæ à Michuacanensibus *Cumtempa* appellatur, arborisq. mediocrem assequitur magnitudinem. cuius folia applicata, aiunt capitis dolorem, à causa calida ortum, tollere. fronti verò & naribus, sanguinis fluxum retinere. deuorata mederi accessionibus, quæ tertio quoque die, quartoq. repetere solent, vacuato fomite morbi per superna, atque inferna. tusam verò, atque admotam affecto loco, dolores ortos à lue Gallica curare, & enixarum mederi torminibus. aiuntq. aquam colatam in quam eius radices iniectæ sint, purgare corpus, atque ita diarrhœas sistere, & extinguere febres, & alios ventris, stomachiq. soluere morbos, succumq. infusum exurgere inrestina.

De *PAPAYA*. Cap. LXXXII.

ARBOR est *Papaya* mediocris magnitudinis, folijs magnis ficulneis, multis cuspidibus insignibus, fructu oblongo magnoq. gustus quibusdam grati, sed parum commendari nutrimenti. hic lacte manat antequam maturescat, impetigini, ac lichenibus vtili, succoq. qui iam maturi dolorem ventris sedat. Nascitur ea arbor apud Haitinam *Infulam*, vbi est longè frequentior. etsi eam offenderim quoque apud *Tauhtepenceses*, vbi eam curauimus describendam, atque depingendam.

De ACAPALLI.

Cap. LXXXIII.

ARBVSCVLA est *Acapallis*, hominis altitudine, radice firmata, furculosa, unde stipites insurgunt caui, lauis, & quadratus, folijs Raphani ornatus, sed crenatis per ambitum, serræ, aut vocata Dentariæ in modum. Florem album, ac fructum nullum affert. Sapor est amarus, incundis odor, ac vis calefaciens. folia tusa & applicata, lientem absumunt, & eius dolorem sedant. Nascitur apud *Panucenses*, ubi etiam vocatur à quibusdam *Quahacapalli*.

RERVM MEDICARVM
NOVAE HISPANIAE
NARDI ANTONII RECCHI
Liber Quartus.

FRUITICES ATQVE SVFFRUITICES EXPONIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRAEFATIO.

POST arbores, de quibus superius iam abunde actum est, Natura ipsa, quæ per gradus quasi quosdam, in admirabili sua rerum creaturarum omnium scala ascendit & descendit, docet frutices debere reponi. sub quibus cremia, siue suffrutices, & sub his demum herba collocantur. Quid enim magis arbori vicinum quam ipse frutex? qui inter lignosas stirpes, altitudine & crassitudine planè mediocri, ut arbori humiliter & libenter se submitit, sic de inferioribus sibi speciebus, omnium calculo facile triumphat, & quemadmodum caudicium multiplicitate ab arborum ille simplicitate discrepat, sic horum stolonumq. luxuria per abscissionem arte factam coercita, in arborem facile transcendit, cum ipsi præsertim perennitas vita suffragetur. Quare minime mirum est si Author noster post arbores, statim in hac tertia parte ad frutices adeo ipsis vicinos, & suffrutices simul descendere voluerit. Illud magis mirum videri alicui posset, quod licet ab ipso, fruticum series satis exactè suis circumscribatur limitibus, cremiorum, tamen siue suffruticum tractatio, satis multas herbas ex infimo genere, non sine specierum diuisione notabili, includere simul videatur: nisi hoc ipsum Authorem excusaret, cremium ita ambigere inter fruticem & herbam, ut aliquando ad hanc magis, aliquando ad illum potius accedere comperitur.